

การจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน Teaching Management and Promoting Morality and Ethics for Learners

อัจฉราพร ฉากครบุรี¹

ARTCHARAPORN CHAKKORBURI

Email: Natyooddee2012@gmail.com

Received: July 30, 2021 Revised August 17, 2021

Accepted: August 17, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “การจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน” ครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจ จนทำให้เกิดจิตสำนึก และเกิดแรงจูงใจให้นักเรียนสนใจ ใฝ่รู้ ใฝ่เห็น จนเกิดทักษะทางคุณธรรมจริยธรรมที่มั่นคงในจิตใจ รวมทั้งการวัดและประเมินผลของครูผู้สอนควรมีเทคนิควิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนที่หลากหลาย สอดคล้องเหมาะสมกับการเรียนรู้และการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้แก่ผู้เรียนได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้สอนหรือครูผู้สอนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนตามหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ ทศนคติ และพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนและเป็นการปลูกฝังหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตและมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ที่มีความกลมกลืนภายใต้สภาพแวดล้อมของสังคมและวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธในการจัดการเรียนการสอนทั้ง 4 ด้านด้วยกัน คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยครูผู้สอนต้องสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมลงไปในกิจกรรมการเรียนการสอนเด็กและเยาวชน จึงถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญสำหรับครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับในรายวิชาที่มีสาระทางด้านศาสนาและคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในหลักสูตรอยู่แล้วนั่นเอง

คำสำคัญ : การจัดการเรียนการสอน, คุณธรรม, จริยธรรม, แก่ผู้เรียน

¹ อาจารย์พิเศษคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Abstract

This article aims to study “Teaching Management and Promoting Morality and Ethics for Learners.’ The teachers should create the good atmosphere in classroom to motivate learners to have lesson intention habitually and to encourage students to focus on lesson, curious and eager while learning and exercises until their students had developed moral and ethical skills with stable mind. It includes the measurement and evaluation of teachers who employ various techniques and methods for measuring and evaluating students which are consistent with learning and activities to develop and enable students the learned knowledge implementation for daily life. This requires real cooperation between teachers and students, therefore, to promote morality and ethics for learners according to Buddhist principles aims to manage the teaching and learning appropriated to encourage students having productive knowledge, skills, attitudes and behaviors in the right direction as the moral and ethical requirement for teaching and learning and instilling the Buddhist teaching for students so that they will be ready for moral life and responsible for one self, family and society in harmony under the Buddhist society and culture for teaching and learning management in four areas, namely, learning management, media and technology, measurement and evaluation and students’ activities which make the learning more effective. Morals and ethics must be deployed in the teaching activities for students, therefore teachers who teach Social Studies, Religion and Culture subject must be responsible as their duty for religion and morality requirement appeared in its curriculum inevitably.

Keywords: Teaching Management, Moral, Ethics, Learners

1. บทนำ

กระบวนการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งกำหนดเป็นนโยบายที่ครูจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในการเรียนการสอนตลอดถึงวิธีการเรียนรู้หรือแสวงหาองค์ความรู้ครูจะต้องจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพตรงตามเป้าประสงค์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพใน

การศึกษา และประกอบอาชีพ ครูจะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดเดิมที่ยึดรูปแบบเก่าๆ วิธีการเรียนแบบเก่าๆ ที่ยึดกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยครูเป็นผู้บอกความคิดแต่ผู้เดียวและเดินตามความคิดของครูเท่านั้น² จึงทำให้ผู้เรียนขาดการคิดวิเคราะห์ การหาเหตุผล ขาดคุณธรรมจริยธรรม เพราะเหตุนี้ ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการทำหน้าที่เป็นผู้สอน ผู้ให้ความรู้ สอนเน้นเนื้อหา ยึดตำรา และแบบฝึกหัดเป็นหลัก ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์จริง ผูกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์นำความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ที่หลากหลายตามความถนัด ความสนใจ ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน ใฝ่รู้ เกิดคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์³ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ซึ่งยกเอาพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งเกี่ยวกับครู ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตและนักศึกษาวิชาการศึกษาในวันพฤหัสบดีที่ 15 ธันวาคม 2503⁴ ไว้ดังนี้ว่า “ผู้ที่เป็นครูอาจารย์นั้น ใฝ่ที่จะมีแต่ความรู้ในทางวิชาการ และในทางการสอนเท่านั้นก็หาไม่ จะต้องรู้จักอบรมเด็กทั้งในด้านศีลธรรมจรรยาและวัฒนธรรม รวมทั้งให้มีความสนใจรับผิดชอบในหน้าที่ และในฐานะที่จะเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไปข้างหน้า การให้ความรู้หรือที่เรียกว่าการสอนนั้นต่างกับการอบรม การสอนคือการให้ความรู้แก่ผู้เรียน ส่วนการอบรมเป็นการฝึกจิตใจของผู้เรียนให้ซึมซาบจนติดเป็นนิสัย ขอให้ท่านทั้งหลายจงอย่าสอนแต่อย่างเดียว ให้อบรมให้ได้รับความรู้ดังกล่าวนั้นมาแล้วด้วย” จะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงใส่พระทัยการอบรมสั่งสอนเยาวชนให้มีคุณธรรมจริยธรรม และมุ่งเน้นให้ครูเป็นผู้อบรมเด็กๆ ให้ถือเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญไม่ใช่มุ่งแต่ด้านวิชาการแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ในปัจจุบันสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทที่เติบโตเป็นสังคมเมือง จากสังคมที่มีการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นสังคมต่างคนต่างอยู่ ชุมชนล่มสลาย คือ คนแก่เฒ่าบ้าน หมู่สาวเข้าเมือง เศรษฐกิจ ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากการประกอบอาชีพเป็นการประกอบธุรกิจ เพื่อส่งออกแข่งขันกันระดับโลก อาชีพแตกต่างกันตามความเจริญแห่งยุคและมีผลกระทบต่อบรรยากาศชีวิตของผู้คนในระดับต่างๆ เป็นจำนวนมาก ข่าวสารข้อมูลเป็นตัวเชื่อมเศรษฐกิจไว้ด้วยกันทั่วโลก ส่งผลให้

² รศ.ดร. อธิยุทธ์ พึ่งเกียรติ, **คู่มือการพัฒนาวิชาชีพครู**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557), หน้า 33.

³ พจนา ทรัพย์สมาน, **การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 4.

⁴ คำสอนพ่อ, **ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร, 2549), หน้า 101.

การเมืองและภาคสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ต่างพยายามที่จะปรับตัวตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก จนละเลยสิ่งที่มีอยู่ใกล้ตัวซึ่งเป็นคุณค่าที่มีอยู่ภายในตัวของตนเอง เช่น คุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามของคนที่ดีควรประพฤติและปฏิบัติ⁵ จึงทำให้เด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันขาดคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น เพราะเกิดจากปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาติดเพื่อน และปัญหาเรื่องเพศ ซึ่งเป็นเพราะสังคมมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น จากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว จากปกติเป็นครอบครัวใหญ่เกิดมาเป็นครอบครัวเล็กเดี่ยวปัญหาเด็กติดเพื่อน และปัญหายาเสพติดที่เข้ามาระบาดในสถานศึกษามากขึ้น จากปัญหาดังที่กล่าวมา ทุกภาคส่วน ต่างก็มุ่งในการแก้ปัญหาให้กับเยาวชน และมุ่งเน้นให้สถานศึกษามีครุต้นแบบในการที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงครูผู้ทำการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจะต้องเป็นครุต้นแบบให้แก่ผู้เรียนนั่นเอง

ต่อมากระทรวงวัฒนธรรมโดยกรมการศาสนาได้พิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการในเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการกำหนดความสงบสุขของสังคมไทย จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่างๆ ได้วิเคราะห์แล้ว พบว่า สังคมใดมีผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม สังคมนั้นจะมีแต่ความสุข ในขณะที่เดียวกันหากคนในสังคมใดมีความบกพร่องด้านจิตใจขาดคุณธรรมและจริยธรรม แม้สังคมนั้นจะมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจก็หาความสงบสุขได้ยาก⁶ เพราะขาดคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งคำว่า “คุณธรรม” คือ คุณสมบัติฝ่ายดีโดยส่วนเดียวเป็นที่ตั้งหรือเป็นประโยชน์แก่สันติภาพและสันติสุขจึงเป็นที่ต้องการของมนุษย์ คุณธรรมเป็นสิ่งที่ต้องอบรมโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นเหมาะสมกับที่เราต้องการ⁷ ส่วน “จริยธรรม” คือ หลักธรรมสำหรับการประพฤติปฏิบัติ อันหมายถึงกฎเกณฑ์หรือแนวทางที่พึงปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงคุณงามความดีหรือเพื่อให้เกิดคุณธรรมกฎเกณฑ์หรือแนวทางที่พึงปฏิบัติได้รับการประเมินค่าว่าเป็นสิ่งที่ดี สามารถนำผู้ประพฤติปฏิบัติตนให้บรรลุผลที่หวังไว้ได้ ขณะเดียวกันก็ไม่สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนแก่บุคคลดีหรือสุจริตชนทั้งหลาย การปฏิบัติตามจริยธรรมย่อมให้ผลดีแก่ผู้ปฏิบัติ สังคมและสิ่งแวดล้อมผู้ปฏิบัติตาม

⁵ ดวงเดือน พันธุมนาวิน, **จิตวิทยาการปลูกฝังวินัยแห่งตน**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2523), หน้า 1.

⁶ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **การอบรมคุณธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา, 2554), หน้า 2.

⁷ พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ), **คุณธรรมสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, 2527), หน้า 90.

จริยธรรมย่อมได้ชื่อว่าเป็นคนดี⁸ เพราะมนุษย์เป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ โดยเฉพาะการลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา การกระทำความรุนแรงต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อน สังคมประเทศชาติ หากมีการสร้าง และพัฒนารูปแบบการลดพฤติกรรมความรุนแรงโดยการใช้กระบวนการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา มาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนให้มีความเห็นที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต มีจิตที่ประกอบด้วยเมตตากรุณาต่อกัน ไม่คิดอิฉา ริษยาซึ่งกันและกัน ถือได้ว่าเป็นความต้องการของคนทุกคนในสังคม เพราะฉะนั้นด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของบุคคลโดยใช้กระบวนการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา นั้นเอง

2. แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)⁹ ซึ่งได้นำไปใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน มีดังนี้¹⁰

1. การจัดการเรียนรู้ กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่างๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย

2. หลักการจัดการเรียนรู้ กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ดำเนินถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนากายทางสมองเน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

⁸ จานงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545), หน้า 195.

⁹ ทิศนา แหมมณี, ทิศนา แหมมณี, **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 475.

¹⁰ กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์, 2552), หน้า 20–29.

3. กระบวนการเรียนรู้ กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาทักษะนิสัย จะเห็นได้ว่า กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝน พัฒนาเพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การออกแบบการจัดการเรียนรู้ กล่าวคือ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอน และเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียน ได้พัฒนาเด็กตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

5. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน ควรมีบทบาท ดังนี้ (5.1) บทบาทของผู้สอน ได้แก่ (5.1.1) ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผน การจัดการเรียนรู้ ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน (5.1.2) กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะกระบวนการ ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (5.1.3) ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย (5.1.4) จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ (5.1.5) จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน (5.1.6) ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน และ (5.1.7) วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง (5.2) บทบาทของผู้เรียน ได้แก่ (5.2.1) กำหนดเป้าหมายวางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง (5.2.2) เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อความรู้ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ (5.2.3) ลงมือปฏิบัติจริง สร้างสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ (5.2.4) มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู และ (5.2.5) ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มนุษย์ได้มองเห็นทั้งจากประสบการณ์ที่ตนเองที่ได้รับ พร้อมทั้งความเชื่อและความรู้สึกที่ตนเองนั้นได้แสดงออกมา ความคิดเห็นที่มนุษย์ได้แสดงออกมานั้น โดยมากสื่อออกมาจากความคิด การพูด และการกระทำ ในการอธิบายนั่นเอง

3. แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้การสอนแก่ผู้เรียน

แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้การสอนแก่ผู้เรียน

1. นิยามและความหมายของ “การเรียนรู้การสอน”

การเรียนรู้การสอน หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกันระหว่างการสอนของผู้สอนและการเรียนของนักศึกษา เป็นการกระทำหรือ ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นทั้ง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้สอนและฝ่ายนักศึกษา โดยมีเป้าหมายหลักที่จะทำให้ นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้¹¹ ดังนั้นการเรียนรู้การสอน ซึ่งเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้กับ นักศึกษาเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ อย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยมีหลักสูตรเป็นกรอบกำหนดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ต้องมีการวางแผนการจัดการอย่างมีระบบ ถือว่าการจัดการเรียนการสอนเป็นหัวใจสำคัญเพราะมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษา ซึ่งหมายถึง กิจกรรมในการให้ความรู้ หรือให้คำแนะนำ เพราะว่าผู้สอนที่มีจุดประสงค์เพื่อช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ ถึงแม้ว่าการเกิดการเรียนรู้ นั้น ในบางครั้งอาจจะเกิดขึ้น ได้เองโดยไม่ต้องได้รับคำแนะนำอะไรจากผู้ใดเลยก็ได้ แต่ว่าการให้ความรู้หรือในการให้คำแนะนำนั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการ (Process) ในการให้ความรู้หรือให้คำแนะนำและในการให้คำแนะนำนั้นผู้สอนต้องให้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย จึงจะทำให้ นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ง่ายขึ้น และกิจกรรมต่างๆ ทั้งหมดที่กล่าวไว้นั้น หมายถึง สิ่งพิมพ์รูปแบบ บทเรียนทางโทรทัศน์ หุ่นจำลอง ฯลฯ เป็นต้น¹²

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน ผู้สอนมีหน้าที่เป็นผู้จัดกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ให้กับนักศึกษาหรือในขณะเดียวกัน นักศึกษาก็อาจทำหน้าที่เป็นผู้จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ของตัวนักศึกษาเองได้

2. องค์ประกอบการเรียนรู้การสอน

องค์ประกอบการเรียนรู้การสอนมีดังต่อไปนี้ ได้แก่ (1) ผู้สอนสำรวจสภาพแวดล้อมต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา นักศึกษา เนื้อหาสาระของวิชาที่จะดำเนินการสอนในช่วงชั้นหรือในชั้นปีที่เกี่ยวข้องข้อมูลต่างๆ ซึ่งจะสามารถนำมาเป็นทรัพยากรประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (2)

¹¹ วันเพ็ญ จันทร์เจริญ, การเรียนรู้การสอนปัจจุบัน, (สกลนคร: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏสกลนคร, 2542), หน้า 13.

¹² สุคนธ์ ภูริเวทย์, การออกแบบการสอน Instructional design, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544), หน้า 177-178.

ผู้สอนจะต้องนำข้อมูล ที่ได้จากการสำรวจ นำมากำหนดแผนการเรียนรู้โดยกำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้หรือมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดเนื้อหาสาระวิชาให้สอดคล้องกันกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้และอุปกรณ์การสอน (3) จัดเตรียมและสร้างสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้โดยการผลิตสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระวิชาที่จะให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนใจ ให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์จริงหรือใกล้เคียงและการสร้างแบบทดสอบ (4) ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางที่กำหนดไว้ โดยจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม ทำให้กิจกรรมการเรียนรู้เป็นที่น่าสนใจ และนักศึกษาเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด (5) ประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาตามแนวทางการประเมินผลที่ได้กำหนดไว้ เพื่อตรวจสอบพฤติกรรม และความสามารถในการเรียนรู้ของนักศึกษา ตามเกณฑ์ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และ (6) ผู้สอนจะต้องประเมิน ผลย้อนกลับ จากผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนและประเมินผลการสอนของตนเอง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ดังนี้ (6.1) การจัดเตรียมทรัพยากรและวางแผนการสอน (6.2) การเลือกวิธีการสอนและสื่อการสอน (6.3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (6.4) การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมิน¹³

สรุปได้ว่า องค์ประกอบมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนทั้ง 6 ที่กล่าวมานี้ กล่าวคือ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนจะต้องมีความสามารถมีความรู้ และมีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน ซึ่งผู้สอนที่มีประสบการณ์ในด้านการสอนจะสามารถปรับกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับนักศึกษา เพื่อช่วยให้การสอนของผู้สอนประสบความสำเร็จได้ การจัดเตรียมทรัพยากรและวางแผนการเรียนรู้การเลือกวิธีการสอนและสื่อการสอน การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ การประเมินผลกิจกรรม ผลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงนอกเหนือจากความรู้ในด้านต่างๆ แล้ว ผู้สอนจะต้องรู้จักการคิดอย่างมีเหตุผล มีความสามารถในการตัดสินใจ ปรับปรุง หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบรวมทั้งมีทักษะการสอนทั้ง 3 ประเภท คือ ทักษะการสอนก่อนเข้าชั้นเรียน ทักษะในระหว่างการสอน และทักษะหลังจากการสอนเสร็จสิ้นแล้ว รวมทั้งความสัมพันธ์ของทักษะที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งทำให้ผู้สอนสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

¹³ ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน, **เทคนิคการสอน**. (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543), หน้า 1-27.

3. การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้ (1) การจัดการเรียนการสอนควรตรงกับจุดประสงค์ที่กำหนดทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธานุสสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้ ความสามารถ หรือมีพฤติกรรมตรงตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น ผู้สอนอาจจะบอกจุดประสงค์ของการเรียนสำหรับการสอนในคาบเวลานั้นๆ ให้นักศึกษาได้เข้าใจอย่างชัดเจนก่อนการสอนรวมทั้งกำหนดแนวทางหรือวิธีการประเมินผลนักศึกษาให้ตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้¹⁴ (2) ต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอนนั้น คือ จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนด้วยการกระทำ และได้รับประสบการณ์ตรงมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เน้นกระบวนการคิดอย่างมีระบบ และมีเหตุผล มุ่งให้นักศึกษารู้จักการเรียนรู้ รู้จักคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ รู้จักทำให้รู้แก้ปัญหาด้วยตนเองเพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นนิสัยติดตัวผู้เรียนไป สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และทำให้การเรียนมีความหมายมากยิ่งขึ้น¹⁵ (3) สอนเนื้อหาวิชาให้เกิดความเข้าใจ ในการสอนเนื้อหาวิชาให้แก่นักศึกษานั้นผู้สอนจะต้องให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาวิชาอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายประการสำคัญของการสอนที่มีประสิทธิภาพ การที่นักศึกษามีความเข้าใจลึกซึ้งในเนื้อหาวิชาอย่างแท้จริง 2-3 หัวข้อย่อมจะดีกว่าให้นักศึกษาเข้าใจอย่างกว้างๆ หรือเพียงผิวเผินในหลายๆ หัวข้อดังนั้นผู้สอนจะต้องมุ่งให้นักศึกษาเข้าใจ และมีความรู้ในแนวคิด หรือหลักการเฉพาะในเรื่องที่เห็นว่าสำคัญ โดยที่ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกเนื้อหาวิชาในบทเรียนที่เห็นว่าเหมาะสมเพื่อฝึกให้นักศึกษารู้จักการคิดอย่างมีเหตุผลมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า จะช่วยทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่นบรรลุจุดหมายได้ อย่างไรก็ตามผู้สอนควรพิจารณาเนื้อหาวิชาที่มีความสมดุลกันระหว่างความลุ่มลึกของเนื้อหาวิชาที่จะสอนกับความกว้างของเนื้อหาวิชาด้วย (4) สนับสนุนให้นักศึกษาทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ ไม่ยึดหลักสูตรเป็นบรรทัดฐานตายตัว สามารถยืดหยุ่น ได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ ส่งเสริมความเจริญงอกงามให้แก่ผู้เรียนให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ และด้านร่างกาย และควรคำนึงถึงพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ทั้งทางด้านพันธุกรรม วัฒนธรรม ทัศนคติ ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนแต่เป็นตัวแปรในการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนต้องค้นหาเทคนิควิธีการในการจัดกิจกรรมประสบการณ์ สื่อการสอน ให้เหมาะสมกับผู้เรียน¹⁶ (5) ควรริเริ่มจากการเรียนรู้ สิ่งที่ไม่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่ใกล้ตัว จากบทเรียนที่ง่ายไป

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 44.

¹⁵ กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. เมืองไทยในความใฝ่ฝันของนักคิดอาวุโส. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ]. 2539. (รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2539), หน้า 45.

¹⁶ สุวิทย์ มูลคำ, ครบเครื่องเรื่องวิทยาการ, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ดวงกมลสมัย, 2541), หน้า 23.

ยาก หรือเริ่มจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปหาสิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้ง่ายขึ้นทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่มีความหมายและสนองความต้องการของนักศึกษา สานต่อจากพื้นฐานความรู้เดิม และพื้นฐานทางวัฒนธรรมของนักศึกษา และความเริ่มจากตัวอย่างไปหากฎเกณฑ์จะทำให้ผู้เรียนค้นหาข้อสรุปหรือค้นความจริงได้ รวมทั้งเกิดความคิดรวบยอดได้ดีด้วย อีกอย่างการสอนเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ดังนั้นผู้สอนจึงควรคิดดัดแปลงกระบวนการสอนให้หลากหลายทำให้ผู้เรียนสนใจ ไม่เบื่อหน่าย¹⁷ และ (6) ฝึกหัดให้นักศึกษารู้จักคิดใคร่ครวญ ไตร่ตรองด้วยตนเอง และในขณะเดียวกันเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยน และทำงานร่วมกับผู้อื่นให้ผู้เรียนรู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยฝึกความรับผิดชอบ ความเป็นผู้นำและผู้ตาม อันประกอบด้วยคารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ซึ่งผู้เรียนจะได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป¹⁸ การดำเนินการสอนในชั้นเรียน ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงนักศึกษาซึ่งเรียนร่วมกันในชั้นเรียนในลักษณะของสังคมกลุ่มเพื่อนเนื่องจากการสอนในชั้นเรียนไม่ใช่การมีปฏิสัมพันธ์เฉพาะผู้สอนกับผู้เรียน เป็นรายคนเท่านั้นดังนั้นการคำนึงถึงกลุ่มเพื่อนของผู้เรียนซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะของกลุ่มการเรียนรู้ หรือการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) จึงเป็นสิ่งที่จะทำให้ นักศึกษาสนใจการเรียนมากขึ้น อย่างไรก็ตามการจัดกลุ่มให้แก่ผู้เรียนผู้สอนจะต้องคำนึงถึงสภาพภูมิหลังของผู้เรียน กลุ่มเพื่อน และเมื่อจัดการเรียนในลักษณะดังกล่าวแล้วจะทำให้ นักศึกษารู้จักการทำงานร่วมกัน สามารถพัฒนาทักษะการพูดในด้านการปรึกษาหารือ มีความมั่นใจในการเสนอความคิดเห็นรวมทั้งมีความรู้ในด้านเนื้อหาสาระวิชาเช่นเดียวกัน¹⁹ (7) สร้างบรรยากาศให้เหมาะสมกับผู้เรียนทั้งในแง่สิ่งแวดล้อมและอารมณ์ของผู้เรียน เช่นการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ห้องเรียน ให้สะอาด สวยงาม และร่มรื่น ผู้สอนควรจะมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มีอารมณ์ดี เป็นกันเองกับผู้เรียน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน เป็นต้นและพัฒนาห้องสมุดเพื่อการค้นคว้าวิจัย พัฒนาระบบหอพักและสภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่อเสริมบรรยากาศของการเรียนรู้²⁰ และ (8) ต้องเสริมกำลังใจให้แก่ผู้เรียน โดยการกล่าวชมเชย และให้รางวัลในช่วงเวลาและสถานการณ์ที่เหมาะสมสามารถสร้างเสริมบรรยากาศที่ดีในการเรียนได้ ทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน และเป็นการสนับสนุนพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้เรียน อย่างไรก็ตามวิธีการ

¹⁷ กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. เมืองไทยในความเฝ้าฝันของนักคิดอาวุโส. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ]. 2539, หน้า 77-78.

¹⁸ พิพัฒน์ วิเชียรสวรรณ, แผนการศึกษาแห่งชาติแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: เดอะบุคส์) 2540), หน้า 79-80.

¹⁹ ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน, เทคนิคการสอน. หน้า 14-27.

²⁰ พิพัฒน์ วิเชียรสวรรณ, แผนการศึกษาแห่งชาติแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ, หน้า 79-80.

เสริมกำลังใจผู้เรียนแบบหนึ่งอาจจะเหมาะสมและได้ผลดีสำหรับผู้เรียนบางคน และอาจจะไม่ได้ผลสำหรับผู้เรียนบางคนก็ได้ ซึ่งในกรณีนี้ ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษา เข้าใจ รู้จักลักษณะนิสัย ความต้องการของผู้เรียนด้วยและหาวิธีการอื่นเพื่อเสริมกำลังใจให้แก่ผู้เรียนได้ตรงตามความต้องการ

สรุปได้ว่า การดำเนินการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจะต้องสนใจการสอนของตนเอง ว่า นักศึกษาจะสามารถเข้าใจการสื่อความหมายหรือไม่ เมื่อสอนไปสักระยะหนึ่งจึงควรหยุดการสอนชั่วคราว และถามความเข้าใจของผู้เรียน เพื่อเป็นการตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน แล้วแก้ไขความเข้าใจของผู้เรียนให้ถูกต้องจากผู้เรียนด้วยความสนใจ ทบทวนคำตอบของผู้เรียนโดยการสรุป และถามย้ำให้แน่ชัดว่าเป็นคำตอบที่ผู้เรียนต้องการจะตอบ เพื่อแสดงให้เห็นว่าสอนเข้าใจการสื่อความหมายของผู้เรียน

4. ลักษณะและหลักการการเรียนการสอนในการจัดกิจกรรม

ลักษณะและหลักการการเรียนการสอนในการจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงหลักการสำคัญ ดังนี้²¹ (1) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร (2) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์กับการสอนรายวิชา (3) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของนักศึกษา (4) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา เนื้อหาวิชามีหลายประเภท เช่น ประเภทข้อเท็จจริง การแก้ปัญหา การสร้างสรรค์ ทักษะ เจตนา และค่านิยมเนื้อหาวิชาแต่ละประเภทต้องอาศัยเทคนิควิธีสอน หรือการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกัน (5) จัดกิจกรรมให้มี ลำดับขั้นตอนเพื่อนักศึกษาได้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่องไม่สับสน และสามารถโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่เรียนได้ และ (6) จัดกิจกรรมให้น่าสนใจ โดยใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้นต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ทั้งด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย เหมาะสมกับวัยและความพร้อมของผู้เรียน โดยมีการจัดลำดับขั้นตอนเพื่อให้การเรียนรู้มีความต่อเนื่อง ทำให้เกิดผลดีอย่างเต็มที่ท้าทายความสนใจของผู้เรียน ให้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ในชีวิตจริง ส่งเสริมให้นักศึกษาได้คิดแบบสืบสวนและแก้ปัญหาตามแนวทางของตน รู้จักประเมินความคิดของตนเองและพัฒนาไปสู่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

5. คุณสมบัติที่สำคัญของอาจารย์ผู้สอน

คุณสมบัติที่สำคัญของอาจารย์ผู้สอน ดังนี้ (1) มีบุคลิกภาพส่วนตัวที่ดี โดยทั่วไปผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีก็ต่อเมื่อมีความพอใจอาจารย์ผู้สอน ฉะนั้นผู้สอนควรมีบุคลิกภาพของการเป็นผู้สอน หรืออาจจะเรียกได้ว่ามีวิญญาณของความเป็นผู้สอน เช่น แต่งกายเหมาะสม มีความสุภาพอ่อนโยน มี

²¹ สุวิทย์ มูลคำ, *ครบเครื่องเรื่องวิทยาการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ดวงกมลสมัย, 2541), หน้า 2-3.

ความเมตตากรุณา มีขันติ มีความกระตือรือร้น มีลักษณะเป็นผู้นำ มีอารมณ์ขัน มีศรัทธาและความภูมิใจในความเป็นผู้สอนนอกจากนั้นผู้สอนที่สอนวิชาชีพธุรกิจ ควรมีบุคลิกลักษณะเป็นนักธุรกิจ ประกอบกันหรืออาจจะต้องมี “วิญญาณของความเป็นนักธุรกิจ” ด้วย เช่น ความคล่องแคล่วว่องไว มีทัศนะที่กว้างไกล มีการบริหารเวลาและวางแผนอย่างเหมาะสม มีความเที่ยงธรรม มีจรรยาวิชาชีพ และคุณธรรม มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร มีความพยายามไม่ท้อถอย ฉะนั้นอาจารย์ผู้สอนวิชาชีพธุรกิจ จึงจำเป็นจะต้องมีความภูมิใจและก่อให้เกิดความสนใจที่จะเรียนรู้ (2) มีความรู้ทั่วไปอย่างกว้างขวาง ผู้ที่เป็นผู้สอนนั้นมิใช่มีความรู้แต่เพียงในตำรา หรือทางวิชาการเท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องมีความรู้อย่างกว้างขวางในหลายๆ ด้าน เช่น ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ สังคม วิทยาศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมการลงทุน และอื่นๆ ที่เป็นองค์ประกอบของวิชาชีพ (3) มีความรู้ความสามารถในวิชาที่สอน ควรจะต้องทำความเข้าใจและแสวงหาความรู้ในรายละเอียดวิชาที่อยู่ในหลักสูตรรายวิชานั้น เพื่อจะได้นำมาวางแผนการสอนโดยเรียงลำดับความยากง่าย ความต่อเนื่องของรายละเอียดเนื้อหา และ (4) มีความสามารถในการสอน การสอนของผู้สอนธุรกิจนั้นขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีสอน ซึ่งเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ผู้สอนทุกคนจะต้องฝึกฝนและปฏิบัติให้เกิดความชำนาญและทักษะมีความเชื่อมั่นในตนเอง²²

ดังนั้นคุณสมบัติที่สำคัญของอาจารย์ผู้สอนคือสิ่งที่เกิดขึ้นจากผู้สอน ดังนี้ (1) มีบุคลิกภาพส่วนตัว อิริยาบถ มารยาทดี มีเสียงน่าฟัง (2) เฉลียวฉลาด มีความมั่นคงทางอารมณ์ และการควบคุมตนเอง (3) มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเมตตากรุณาช่วยเหลือผู้อื่น อดทน (4) มีบุรณการมีความน่าเชื่อถือ มีความซื่อสัตย์ มีความจงรักภักดี (5) มีความยืดหยุ่น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (6) เข้าสังคม มีความเป็นมิตร ให้ความร่วมมือ (7) มีความยุติธรรม มีความทนทาน และ (8) มีอารมณ์ขัน มีความร่าเริง มีความกระตือรือร้น

6. ความสำคัญและประโยชน์การใช้สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอนของนักศึกษาและอาจารย์ เพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักศึกษาสามารถเข้าใจเรื่องที่สอนได้ชัดเจนขึ้น²³ ดังนั้นความสำคัญและประโยชน์การใช้สื่อการเรียนการสอน ดังนี้ (1) สื่อการเรียนการสอนจะช่วยให้นักศึกษาเข้าใจบทเรียนได้แจ่มแจ้งขึ้น (2) ช่วยในการสอนนักศึกษาที่มีความสามารถแตกต่างกัน เช่น นักศึกษาบางคนซึ่งเรียนอ่อนอาจจะต้องใช้รูปภาพ สื่อรูปแบบ หรือชุดการเรียนการสอน

²² ถาวร สารวิทย์, ถาวร สารวิทย์, *อุตสาหกรรมศิลป์ สำหรับครูประถมศึกษา และมัธยมศึกษา*, (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2523), หน้า 89-90.

²³ กิดานันท์ มลิทอง, *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*, (กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์, 2540), หน้า 79.

รายบุคคล ช่วยให้เขาบรรลุจุดประสงค์ในการเรียน (3) ช่วยเสริมสร้างความสนใจของนักศึกษา และ (4) ประหยัดเวลาในการสอน บางคนกล่าวว่าการใช้สื่อการเรียนการสอนทำให้เสียเวลาความจริงนั้นไม่เสียเวลาเลย คนที่นำเสียเวลาเพราะใช้สื่อการเรียนการสอนไม่เป็น²⁴

สรุปได้ว่า สื่อการสอน คือ สิ่งต่างๆ ที่ผู้สอนนำมาใช้เป็นสื่อกลางเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งอาจจะเป็นวัสดุ อุปกรณ์ กิจกรรม ตลอดจนเทคนิควิธีการต่างๆ ในด้านสื่อการเรียนการสอนนี้มีความจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาต่างประเทศ อาจารย์จะต้องเตรียมพร้อมเพื่อให้นักศึกษาทุกคนได้ความรู้จากการสัมผัสสื่อการเรียนการสอนนั้นได้ด้วยตนเอง

7. การวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอน

การวัดผลและประเมินผลการศึกษาเป็นไปอย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้ ควรยึดหลักในการปฏิบัติ ดังนี้ (1) วัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมายการวัดและประเมินผล การศึกษาเป็นกระบวนการตรวจสอบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้จัดให้กับนักศึกษานั้น นักศึกษาสามารถบรรลุตามจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด ดังนั้นการวัดและการประเมินผลแต่ละครั้งจึงต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนในการวัดและในการสอนผู้สอนก็ต้องยึดหลักสูตรเป็นหลักโดยการวิเคราะห์หลักสูตร แล้วตั้งจุดมุ่งหมาย และวัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย หากการวัดแต่ละครั้งไม่ตรงกับจุดมุ่งหมายที่จะวัด ผลของการวัดก็จะไม่มีความหมาย แต่ก่อให้เกิดความผิดพลาดในการนำผลการวัดไปใช้ (2) ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ แม้ว่าเราจะมีจุดประสงค์ในการวัดที่ชัดเจน เลือกเครื่องมือวัดได้สอดคล้องกับจุดประสงค์แล้วก็ตาม แต่หากเครื่องมือขาดคุณภาพ ผลการวัดก็ขาดคุณภาพไปด้วย และเมื่อนำผลการวัดไปประเมินผล ผลการประเมินย่อมมีโอกาสผิดพลาดได้ ดังนั้นเพื่อให้ผลการวัดมีความเชื่อถือได้จึงควรเลือกใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ (3) คำนึงถึงความยุติธรรม ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินผลการศึกษา กล่าวคือ จะต้องวัดและประเมินผล ด้วยใจเป็นกลางไม่ลำเอียง หรืออคติตัดสินตามหลักวิชา เช่น การตรวจข้อสอบโดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน จัดกระทำให้ผู้ถูกวัดอยู่ภายใต้สถานการณ์เดียวกัน ตัดสินผลการวัดโดยใช้เกณฑ์เดียวกัน เป็นต้น หากการดำเนินการขั้นใดขั้นหนึ่งขาดความยุติธรรมแล้วก็จะส่งผลให้การวัดผลและการประเมินผลขาดความเชื่อถือตามไปด้วย (4) การแปลผลใช้ถูกต้อง การวัดและการประเมินผล การศึกษามีเป้าหมายเพื่อนำผลไปใช้อธิบายหรือเปรียบเทียบกันในคุณลักษณะนั้นๆ ดังนั้นการแปลผลที่ได้จะต้องพิจารณาให้รอบคอบก่อนที่จะลงสรุปโดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ และวิธีการแปลความหมาย

²⁴ ยุพิน พิพิธกุล และอรพรรณ ต้นบรรจง, เทคโนโลยีในการผลิตสื่อการสอนคณิตศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน, 2536), หน้า 16-17.

เป็นสำคัญพิจารณาตามหลักเป็นแบบอิงเกณฑ์หรืออิงกลุ่ม นอกจากนั้นผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ใน มาตรการวัดและสถิติที่นำมาใช้ด้วย และ (5) ใช้ผลของการวัดและการประเมินผลให้ค้ำค่าการวัดและ การประเมินผลแต่ละครั้งเป็นงานที่ต้องลงทุนทั้งในด้านพลัง ความคิดกำลังกาย เวลา และงบประมาณ เพื่อให้สามารถวัดผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หากผลการวัดที่ผู้สอนนำมาเพียงตัดสินได้ตกให้ นักศึกษาเท่านั้นนับว่าเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่าเพราะผลการวัดและการประเมินผลสามารถนำมาใช้ ประโยชน์อย่างอื่นได้อีก เช่น ใช้สำหรับวินิจฉัยข้อบกพร่องในการเรียนรู้ของนักศึกษา เพื่อปรับปรุง และพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา เป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาการสอนของผู้สอน เป็น ข้อมูลสำหรับแนะนำนักศึกษาและผู้ปกครอง และเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาความดีความชอบ ประจำปีของผู้สอน หรือปรับปรุงการบริหารงานในสถานศึกษา เป็นต้น²⁵

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลต้องวัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ คำนี้ถึงความยุติธรรม แปลผลให้ถูกต้อง และใช้ผลของการวัดและการประเมินผลให้ค้ำค่าประเภท และขั้นตอนการประเมิน

4. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสามารถ นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของตนเองเพื่อให้เกิดความสุข และความเจริญในชีวิต ดังนี้

1. สติสัมปชัญญะ

คำว่า “สติสัมปชัญญะ” ผู้เขียนขอแยกเป็นสองคำ ก็คือ คำว่า “สติ” กับคำว่า “สัมปชัญญะ” คำว่า “สติ” คือ ความระลึกได้ ก่อนที่ตนจะทำ คำที่จะพูด ก่อนที่จะคิดหรือการนึกคิด ล่วงหน้าก่อนที่จะแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา โดยไม่ให้ผิดพลาด และมีหน้าที่คอยกำจัดสิ่งที่เป็น ขำตึก คือ ความประมาทเลินเล่อพลอดตัวอีกประการหนึ่ง ส่วนคำว่า “สัมปชัญญะ” หมายถึง ความ รู้ตัวทั่วพร้อม อากักรู้ตัวในขณะที่ทำอยู่ เช่น เมื่อเราเดินก็รู้ตัวว่า กำลังเดินอยู่ นอนก็รู้ตัวว่านอน นั่งก็ รู้ตัวว่านั่ง เป็นต้นไม่พลอสัมหรือขาดสติ หรือขาดสติในอิริยาบถหรือในสิ่งที่ตนเองกระทำอยู่²⁶ ดังนั้น ผู้มีสติสัมปชัญญะย่อมได้รับประโยชน์ดังนี้ การงานที่ทำ คำที่พูด เรื่องที่คิดไม่ผิดพลาดบกพร่อง ได้ผลสมบูรณ์ป้องกันมิให้จิตฟุ้งซ่าน สุขภาพร่างกายแข็งแรงจิตใจผ่องใสเยือกเย็นและมีปัญญา เฉลียวฉลาดเกื้อหนุนให้สำเร็จการศึกษา ดังนั้นสติสัมปชัญญะนี้ ได้ชื่อว่าเป็นธรรมมีอุปการะมากแก่

²⁵ พิชิต ฤทธิจรรณ, พิชิต ฤทธิจรรณ, **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: เอ้าส์ ออฟเคอร์มีส์, 2548), หน้า 11-12.

²⁶ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2555), หน้า 327.

ผู้ปฏิบัติ ควรทำให้เกิดขึ้นในตน คือ ในเวลาจะทำ จะพูด คิด ก็ไม่ละสติสัมปชัญญะ มีสติสัมปชัญญะ คอยควบคุมรักษากิจได้ ให้ตั้งมั่นแน่วแน่ในทางที่ดีมีประโยชน์ เพื่อไม่ให้ความชั่วครอบงำ หรือย่ำยี จิตได้

2. กตัญญูกตเวทิตะ

คำว่า “กตัญญูกตเวทิตะ” หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณที่คนอื่นกระทำแล้วแก่ตนเอง กล่าวคือ ผู้ใดก็ตามที่ทำอุปการคุณแก่ตนแล้ว ไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตาม เช่น ให้การเลี้ยงดู สักการะ ให้ที่พัก ให้งานทำ ระวังภัยอันตรายด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ลืมอุปการคุณนั้นเลย คิดจะตอบแทนท่านทั้งหลายผู้มีอุปการคุณเหล่านั้น เรียกว่า กตัญญูกตเวทิตะ²⁷ ความกตัญญูกตเวทิตะนี้ เป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเป็นคนดีโดยเฉพาะผู้น้อยรู้จักอุปการคุณผู้อาวุโส มีพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น ที่ได้กระทำหรือช่วยเหลือแก่ตน แล้วกระทำการตอบแทนพระคุณของท่านเหล่านั้น ในปัจจุบันนี้คนในสังคมมีความกตัญญูน้อยมาก และมองไม่เห็นถึงพระคุณของผู้ที่มีอุปการคุณ อีกทั้งสภาพแวดล้อมต่างๆ ทำให้คิดว่าสิ่งที่ตนมี ที่ตนเป็น ที่ตนได้ก็เพราะความสามารถของตน ไม่ใช่เพราะคนอื่น จนกลายเป็นคนเห็นแก่ตัว และผลประโยชน์ของตนเอง สังคมก็ขาดสันติสุข ทุกคนควรระลึกถึงผู้มีอุปการคุณแก่ตนเอง แล้วตอบแทนพระคุณท่านเหล่านั้น ด้วยการทำความดี มีความซื่อสัตย์สุจริต และไม่ทำให้น้ำใจท่านเหล่านั้นผิดหวังในพฤติกรรมของตนเอง

3. ขันติโสรัจจะ

คำว่า “ขันติโสรัจจะ” ผู้เขียนขอแยกเป็นสองคำ ก็คือ คำว่า “ขันติ” กับคำว่า “โสรัจจะ” คำว่า “ขันติ” แปลว่า ความอดทน เป็นลักษณะความเข้มแข็งของจิตใจในการพยายามทำความดีและถอนตัวออกจากความชั่ว ส่วนคำว่า “โสรัจจะ” หมายถึง ความสงบเสงี่ยม อหิงสา อดทน รักความประณีตหมั่นจดจำและสงบเรียบร้อย เมื่ออดทนแล้ว ก็พยายามสงบใจ ทำใจให้เย็นลงด้วยอุบายอันชอบ เมื่อใจสงบแล้วก็ริยวาจาที่แสดงออกมาก็จะสงบเสงี่ยม²⁸ จะเห็นได้ว่าคุณธรรมทั้งสองประการนี้ จึงมีลักษณะคอยสนับสนุนเกื้อกูลกัน ผู้บำเพ็ญความดีควรสร้างให้เกิดขึ้นประจำใจตนเอง จะทำให้เป็นผู้ที่มีความอดทนอดกลั้น มีความสงบเสงี่ยมต่อการเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ แล้วใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาและอุปสรรคให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

²⁷ สมภพ ชีวรัฐพัฒน์, มงคลกับคุณภาพชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: นานาสีพิมพ์, 2540), หน้า 61.

²⁸ ปิ่น มุทุกันต์, ปิ่น มุทุกันต์, แนวการสอนธรรมะตามหลักสุตตันตปิฎกชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาราชวิทยาลัย), 2539, หน้า 462-463.

4. ไตรสิกขา 3

คำว่า “ไตรสิกขา” หมายถึง ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้เจริญงอกงาม 3 ประการ ได้แก่ (1) ศีล คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม ทางกาย และวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและมีผลดี 2 ประเภท คือ (1.1) สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เพื่อนมนุษย์ และ (1.2) สิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ได้แก่ ปัจจัย 4 เครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยี (2) สมาธิ หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาด้านจิตใจให้สงบแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่พลุ่งพล่านกระวนกระวาย พฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนา และเป็นไปตามเจตจำนง และแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตได้รับการพัฒนาให้ตั้งงามแล้ว ก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ตั้งงามด้วยและจิตนี้ยังเป็นฐานส่งให้ปัญญาเกิดการพัฒนาวงศ์อย่างได้ผล และ (3) ปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญาให้รู้ทันสภาพความเป็นจริงของสิ่งทั้งปวงหรือรู้เท่าทันสภาวะของโลกและชีวิต ทำให้จิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกอยู่ในอำนาจครอบงำของกิเลสหรืออยู่ติดได้โดยไม่พึ่งพาภิเลส พันทุกข์ พันปัญหาทั้งปวง ดังนั้นหลักไตรสิกขา 3 ประการนี้ เป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญของพระพุทธศาสนาในการฝึกฝน และพัฒนาตนไปสู่ความเจริญก้าวหน้า หากยังเป็นคฤหัสถ์ก็สามารถประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตอย่างสมบูรณ์ ถ้าเป็นพระสงฆ์ก็สามารถปฏิบัติตนจนบรรลุธรรมขั้นสูงสุด คือ มรรค ผล และนิพพานได้²⁹

5. บุญกิริยาวัตถุ 3

คำว่า “บุญกิริยาวัตถุ” คือสิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ 3 ประการ ได้แก่ (1) ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน (2) สีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และ (3) ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา จะเห็นได้ว่า บุญกิริยาวัตถุ 3 ประการนี้ เมื่อนำมาประพจน์ปฏิบัติแล้วจะทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น โดยถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เรียกว่าการบำเพ็ญบุญ จะชำระใจของตนให้บริสุทธิ์ปราศจากเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย

6. อิทธิบาท 4

คำว่า “อิทธิบาท” คือ คุณธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ 4 ประการ คือ (1) ฉันทะ ความพอใจ คือความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป (2) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย (3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตใจผูกใฝ่ไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านล่องลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ และ (4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทบทวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบ

²⁹ พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต, “พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม”, พุทธจักรปีที่ 51, ฉบับที่ 8. สิงหาคม, (2540), หน้า 22.

ข้อยิ่งย่องในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น³⁰ จะเห็นได้ว่า หลักอิทธิบาท 4 ประการนี้ เป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐาน ที่จะนำพาผู้ปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในกิจกรรมต่างๆ เช่น เป็นนักเรียน นักศึกษา ก็มีความภาคภูมิใจและมีความตั้งใจมั่นในการศึกษาเล่าเรียนค้นคว้าหาความรู้ ไม่ทอดทิ้งหน้าที่ของตน จะส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนอย่างแน่นอน

7. อบายมุข 6

คำว่า “อบายมุข” หมายถึง ช่องทางแห่งความเสื่อม ความพินาศย่อยยับแห่งโภคทรัพย์ เมื่อบุคคลใดหลงประพฤติดุศีลสิ่งที่เป็นอบายมุข 6 ประการ คือ (1) การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นอบายมุขแห่งโศคะทั้งหลาย (2) การหมกมุ่นเที่ยวไปตามตรอกซอกซอยในเวลากลางคืน เป็นอบายมุขแห่งโศคะทั้งหลาย (3) การเที่ยวดูมหรสพ เป็นอบายมุขแห่งโศคะทั้งหลาย (4) การหมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นอบายมุขแห่งโศคะทั้งหลาย (5) การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตร เป็นอบายมุขแห่งโศคะทั้งหลาย และ (6) การหมกมุ่นในความเกียจคร้าน เป็นอบายมุขแห่งโศคะทั้งหลาย³¹ จะเห็นได้ว่า เหตุแห่งความเสื่อมอันนำมาซึ่งความฉิบหาย 6 ประการนี้ ถ้าผู้ใดปฏิบัติตามถือว่าตั้งตนอยู่ในความประมาท ถ้าผู้ใดสามารถละเว้นไม่ปฏิบัติเสียได้ ชีวิตของผู้นั้นก็จะเป็นสุขแต่ความสุขความเจริญตลอดชีวิต

8. เบญจศีล เบญจธรรม

เบญจศีล หรือศีล 5 หมายถึง ความประพฤติชอบ การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย การควบคุมตน ให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์เดรัจฉานและทำให้เป็นคนดีของสังคม จึงควรนำมาปลูกฝังให้กับเยาวชนให้ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันต่อไป ดังนี้ (1) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนาเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต (2) อทินนาทานา เวรมณี เจตนาเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย (3) กาเมสุ มิจฉาราวา เวรมณี เจตนาเว้นจากการประพฤติดุศีลในกาม (4) มุสาวาทา เวรมณี เจตนาเว้นจากการกล่าวเท็จ และ (5) สุราเมรัยมัชฌมาทัญฐานา เวรมณี เจตนาเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท³²

ส่วน เบญจธรรม หมายถึง ธรรมอันดีงาม 5 ประการ เป็นธรรมที่ควรปฏิบัติควบคู่กับเบญจศีลสนับสนุนให้การรักษเบญจศีลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มี 5 ประการ ดังนี้ (1) เมตตาการุณา หมายถึง

³⁰ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า 160.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 150

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 175

ความรัก ความปรารถนาดีให้ผู้อื่นมีความสุข ความเจริญมีความสงสารคิดช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ ตลอดเวลา ธรรมข้อนี้ สนับสนุนให้มนุษย์มีเมตตากรุณาต่อกัน เลิกการอาฆาตพยาบาทจองเวรกัน เบญจธรรมข้อนี้ คู่กับเบญจศีลข้อที่ 1 (2) สัมมาอาชีวะ หมายถึง ความพากเพียรพยายามเลี้ยงชีวิต ในทางที่ชอบ มีอาชีพสุจริตธรรมในข้อนี้สนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติตามละเว้นละเว้นมิฉฉาชีพ ที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นและสังคมทั่วไป เบญจธรรมข้อนี้ คู่กับเบญจศีลข้อที่ 2 (3) กามสังวร หมายถึง ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมในทางกามารมณ์ ไม่หลงในรูปเสียง กลิ่น รส และสัมผัส ธรรมในข้อนี้สนับสนุนให้มนุษย์ยินดีพอใจในคู่ครองของตนไม่ทำลายน้ำใจผู้อื่น เบญจธรรมข้อนี้ คู่กับเบญจศีลข้อที่ 3 (4) สัจจะ หมายถึง ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ธรรมข้อนี้สนับสนุนให้มนุษย์มีความยุติธรรม มีความซื่อตรง มีความจริงใจต่อผู้อื่น ไม่โกหกหลอกลวง เป็นคนตรงไปตรงมามีวาจา สัตย์ เบญจธรรมข้อนี้ คู่กับเบญจศีลข้อที่ 4 และ (5) สติสัมปชัญญะ หมายถึง ความมีสติสัมปชัญญะ รอบคอบ ฝึกฝนตนเองไม่เลินเล่อเผลอตัวทั้งก่อนพูด คิด และกำลังทำ ธรรมในข้อนี้ สนับสนุนให้มนุษย์มีสติสัมปชัญญะ พิจารณาสังต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบไม่ประมาทพลั้งเผลอ เบญจธรรมข้อนี้ คู่กับเบญจศีลข้อที่ 5³³ จะเห็นได้ว่า เบญจศีล เบญจธรรมนี้ เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อความสงบสุข ร่มเย็นของสังคมซึ่งช่วยให้คนในสังคมมีความเข้าใจกัน เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ ช่วยเหลือกันและกัน และเคารพในสิทธิของผู้อื่นเป็นต้น

9. มารยาท

คำว่า “มารยาท” หมายถึง กิริยาอาการที่แสดงออกทางกาย วาจา มีความเรียบร้อยดีงาม ถูกต้องตามแบบอย่างของสังคมไทย ซึ่งมีจุดประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อให้นักเรียนรู้จักการกราบ การไหว้ และปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง (2) เพื่อให้นักเรียนมีความอ่อนน้อมถ่อมตน สามารถปฏิบัติตนต่อผู้ใหญ่ และบุคคลทั่วไปได้อย่างเหมาะสม (3) เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตนต่อพระภิกษุอย่างถูกต้อง (4) เพื่อให้นักเรียนรู้จักแสดงความกตัญญู กตเวทิต์ ต่อผู้มีพระคุณ และ (5) เพื่อรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของคนไทย สืบต่อจากบรรพบุรุษ

การแสดงความเคารพที่นักเรียนควรศึกษาและต้องนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความถูกต้อง และดีงาม เช่น การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ การกราบพระรัตนตรัย การกราบและการไหว้ พระภิกษุ การกราบและการไหว้บิดามารดา การกราบและการไหว้ผู้ใหญ่ และการทำความเคารพผู้ที่เสมอกัน มารยาทในการพูดจา มารยาทในสังคมและที่ชุมชน เป็นต้น การเป็นผู้ที่มีกิริยามารยาทที่เหมาะสม ย่อมก่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามแก่ผู้ปฏิบัติ ส่งผลให้เป็นคนมีเสน่ห์ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ใครพบใครเห็นก็เอ็นดู เกิดความรักใคร่นับถือให้เกียรติกัน อันเป็นเหตุให้คนในสังคมมีความเคารพต่อกัน มีความรักสามัคคีกันและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

³³ บุญมี แท่นแก้ว, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2539), หน้า 133.

สรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนตามหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่ผู้เรียนสามารถนำไปเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ ทศนคติ และพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องโดยนำหลักคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งถือว่า เป็นการปลูกฝังหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิต และในหน้าที่การงานที่รับผิดชอบ เพื่อตนเอง ครอบครัว และสังคมโดยรวมได้อย่างกลมกลืนภายใต้สภาพแวดล้อมของสังคม และวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธ

5. บทสรุป

จากการวิเคราะห์ การจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนพบว่า การจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน เป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนสนใจจนทำให้เกิดจิตสำนึกและรู้จักหน้าที่ของตนเอง และครูผู้สอนควรมีการใช้สื่อที่ทันสมัยหลากหลายเข้าใจง่าย จูงใจให้ผู้เรียนสนใจ ใฝ่รู้ จนเกิดทักษะทางคุณธรรมจริยธรรมมั่นคงในจิตใจ รวมทั้งการวัดและประเมินผลของครูผู้สอนควรมีเทคนิควิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนที่หลากหลาย และสอดคล้องเหมาะสมกับการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะทั้งกระบวนการคิดวิเคราะห์หาเหตุและผล จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้สอนที่เกี่ยวข้องในการจัดรูปแบบของการเรียนการสอน การใช้เทคนิคการสอน รวมถึงการติดตามวัดผลประเมินผล เพื่อให้แน่ใจว่ากระบวนการที่ดำเนินไปนั้นสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างแท้จริงในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนตามหลักพุทธธรรมที่ ซึ่งเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่ผู้เรียนสามารถนำไปพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ ทศนคติ และพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิต และในหน้าที่ที่รับผิดชอบ เพื่อตนเอง ครอบครัว และสังคมโดยรวมได้อย่างกลมกลืนที่อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมของสังคม และวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธที่สำคัญ 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จึงทำให้การศึกษานั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในสอดแทรกซึ่งคุณธรรมจริยธรรมลงไปในกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว เด็กและเยาวชนจึงจะได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่มากขึ้นตามไปด้วย เพราะฉะนั้นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญสำหรับครูผู้สอน โดยเฉพาะครูสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวกับในรายวิชาที่มีสาระทางด้านศาสนาและคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในหลักสูตรอยู่แล้ว นั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). **การอบรมคุณธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร. กองทุนส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์.
- เกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. (2539). **เมืองไทยในความใฝ่ฝันของนักคิดอาวุโส**. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ]. 2539. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2540). **เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม**. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์.
- คำสอนพ่อ. (2549). **ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2545). **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2523). **จิตวิทยาการปลูกฝังวินัยแห่งตน**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ถาวร สารวิทย์. (2523). **อุตสาหกรรมศิลป์ สำหรับครูประถมศึกษา และมัธยมศึกษา**. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- ทีศนา แหมมณี. (2547). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- ปิ่น มุทุกันต์. (2539). **แนวการสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พจนา ทรัพย์สमान. (2550). **การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. แห่งชาติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2540). **“พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม”**. พุทธจักรปีที่ 51. ฉบับที่ 8. สิงหาคม
- (2555). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2548). **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: เ้าส์ ออฟเคอร์มีส์.
- พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ. (2540). **แผนการศึกษาแห่งชาติแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร:เดอะบุคส์.
- พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ). (2527). **คุณธรรมสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา.
- ยุพิน พิพิธกุล และอรพรรณ ตันบรรจง. (2536). **เทคโนโลยีในการผลิตสื่อการสอนคณิตศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน.
- ธีรยุทธ พึ่งเทียร. รศ.ดร. (2557). **คู่มือการพัฒนาวิชาชีพครู**. พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน. (2543). **เทคนิคการสอน**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันเพ็ญ จันทร์เจริญ. (2542). **การเรียนรู้การสอนปัจจุบัน**. สกลนคร: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- สมภาพ ชีวรัฐพัฒน์. (2540). **มงคลกับคุณภาพชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: นานาสีงพิมพ์.
- สุคนธ์ ภูริเวทย์. (2544). **การออกแบบการสอน Instructional design**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2541). **ครบเครื่องเรื่องวิทยาการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ดวงกมลสมัย.

